

Anton Breznik

LITERARNA TRADICIJA V »EVANĚELIJH IN LISTIH«

[170a] Z *Evangeliji in listi** so se bavili doslej, žal, samo bibliografi, ki so nam zabeležili naslove, zanimive predgovore in druge zunanje stvari posameznih izdaj in njihovih prirediteljev, a notranjega dela ni nihče ocenil. [...]

[170b] Jaz sem se s svojega stališča lotil proučevanja listov in evangelijev – od najnovejše ljubljanske in lavantinske izdaje (izšli leta 1912.) do najstarejše Hrenove in sem jih primerjal s celotnimi prevodi sv. pisma (Krek, britanska družba, Wolf, Japelj, Küzmič, Dalmatin, Trubar) ter z viri, katere so rabili slovenski prevajalci (Luter, Allioli i. dr.), in z drugimi deli, ki so z njimi v kaki zvezi, t. j. z grškim izvirnikom, z latinsko vulgato itd.

Rezultat preiskovanja je ob kratkem ta-le:

Vse izdaje evangelijev in listov, izvzemši Dajnkovih v sekovski škofiji (ogrskoslovenskih nisem mogel dobiti, pa so najbrž samostojne, kakor je tudi Küzmičev prevod novega zakona [1771] neodvisen od Dalmatina), so med seboj v zvezi. Vse so nastale iz izdaj ljubljanske škofije in te izvirajo iz prvotne Hrenove izdaje. Vsak prirejevalec se je naslanjal na prejšnjo izdajo evangelijev in listov ali pa na prejšnji prevod sv. pisma. Isto je storil tudi Hren, ki je z malimi izjemami prevzel evangelije in liste iz Dalmatinove »Biblie«. Dalmatin pa je dobesedno, ali bolje, po črki prevel Lutra in uporabljal pri tem Trubarja in nekaj ma[171a]lega tudi [Sebastijana] Krelja in Jurišiča [Jurija Juričiča]. Tako imamo od Trubarja, Dalmatina ter Lutra pa do

* Gl. pojasnila na str. 392–393. – *Ured.*

najnovjših izdaj nepretrgano tradicijo. Isto razmerje nahajamo tudi pri celotnih prevodih sv. pisma – tu govorim le o novem zakonu, toda posamezni poskusi, ki sem jih naredil pri starem zakonu, nam pričajo isto: Japelj je popravljeni Dalmatin, Wolf popravljeni Japelj – Küzmič je, kakor rečeno, neodvisen od slovenskih predlog – in prevod dr. Kreka v družbi sv. Mohorja se poleg prevoda britanske družbe in ruske izdaje sv. sinoda močno naslanja na Wolfa. Tradicija je posebno z jezikovno-formalne strani jako močna. Vsi so večinoma le frazeologično in stilistično izpopolnjevali prejšnje prevode, vsega besedila na podlagi grškega izvirnika in latinske vulgate pa ni nihče izboljšal. Tako je ostalo še iz Dalmatinove biblije mnogo pomanjkljivosti in stvarnih napak, ki so se od pisatelja do pisatelja prepisovale. Ker se je vsak tako tesno oklepal svojega prednika, je tudi slovenski jezik v njih precej zaostal in ne dosega visokega napredka zadnjih 70–80 let. Končno je ob teh okolnostih tudi umljivo, da ni nihče študiral sveto-pisemske grščine, katere umevanje se je v zadnjih desetletjih jako poglobilo.

1. Zgodovina izza Trubarja in Dalmatina

Trubar je prevedel, kakor znano, ves novi zakon in psalme. [...] Leta 1582 je zbral vse prevode novega zakona in jih z nekaterimi spremembami izdal pod naslovom »Ta celi novi testament«. Toda preden je izšla ta knjiga, je uporabljal Trubarjeve evangelije že Krelj v prevodu Spangenbergove postile (1567).¹ Pri Krelju imamo že prve nastavke literarne tradicije, pozneje jih je vedno več. Mnogo bolj kakor Krelj je uporabljal Trubarja v nedeljskih in prazniških evangelijih Jurij Jurišič,² ki je izdal l. 1578. poleg Kreljevega I. dela tudi II. in III. del Spangenbergove postile. Nasproti pa tudi Krelj ni bil brez vsakega vpliva na Trubarja. V novem [171b] zakonu je, kakor je dognal Oblak,³ »marsikaj popravil na podlagi Kreljevega prevoda«.

Vse drugače kakor na ta dva pa je vplival Trubar s svojim prevodom psalmov in novega zakona na Dalmatina. Dalmatin je pri novem zakonu svoje »Biblie« (1584) pridržal nad 60% Trubarjeve frazeologije, stilističnih in drugih posebnosti. V psalmih ga je mogel manj

uporabiti, ker jih je Trubar slabeje prestavil – pomislimo, kako so težki! – in ker ga je njegov vir ločil od Trubarja. [...]

Ni tu prilika, da bi razpravljali v celoti o Trubarju in Dalmatinu, omeniti moramo le stvari, ki se tičejo tudi odlomkov evangelijev in listov. Oba moža se med seboj v mnogo stvareh ločita; prvič že po *virih*, iz katerih sta prevajala. Trubar je prevajal, kakor je dokazal že Grafenauer,⁴ deloma po Lutru, deloma po vulgati, kakor mu je bilo všeč – popoln Lutrovščak v življenju in mišljenju nikoli ni bil in takega se kaže tudi v prevodu –, Dalmatin pa se je suženjsko oklepal Lutra. V uvodu sicer pravi, da je prevajal *tako* iz izvornikov in drugih prevodov *kakor* tudi iz Lutrovega sv. pisma⁵ (in tako se o tem še danes sodi, prim. Walter Šmid),⁶ ali temu ni tako. Poleg več drugih mest novega zakona sem kolikor toliko natančno primerjal vse nedeljske in prazniške evangelije in liste z grškim izvornikom in latinsko vulgato ter z Lutrom, pa nisem našel mesta, kjer bi se količkaj videlo, da je Dalmatin rabil ali izvornik ali vulgato in ne samo Lutra, nasprotno – vse do pičice se ujema samo z Lutrom. To se posebno dobro vidi tam, kjer je pri Dalmatinu kako mesto ravnotako izpuščeno kakor pri Lutru (nekaj mest je še danes izpuščenih, česar ni noben prireditelj evangelijev in sv. pisma opazil!) ali pa dodano (in še danes je mnogo takega, kar bomo [172a] iz razprave videli). Dalmatin se je krčevito držal Lutrovega besedila, to je tudi vzrok, da se ni mogel odtrgati od nemškega izraza, niti na tistih maloštevilnih mestih ne, kjer je že Trubar pred njim dobro slovensko povedal. Dalmatin je namreč na mnogih mestih Trubarja *poslabšal* in mu zavrzel dobre slovenske izraze ali konstrukcije, ki so mu prišle morebiti zaradi tega na misel, ker se je svobodno gibal med vulgato in Lutrom in je časih kaj prav po domače in samo po zmislu prevel.⁷ S tem nočem reči, da bi ne bil Dalmatinov *prevod* boljši, natančnejši in tudi *jezik nekoliko* boljši od Trubarjevega, toda resnica je, da se pri naših literarnih zgodovinarjih že od Kopitarja dalje Dalmatin previsoko povzdiguje nad Trubarja. [...] Vsega skupaj ni popravil nad 10% Trubarjevih germanizmov, v [172b] 90% primerih pa mu je prijateljsko sledil. Ker se je njuno germanizovanje v naši literaturi v skoro nezmanjšani meri ohranilo do Mateja Ravnikarja, ni čudo, da je Kopitar, ki je bil še sam do pasu v njem, tako pretirano povečeval Dalmatina. [...]

Navzlic germanizirajočemu slogu pa sta Trubar in Dalmatin ustvarila dobre prevode in sta v primeri s poznejšimi prevajalci [...] prava velikana. Če bi bili ti storili toliko v svoji vrsti, kakor sta ona dva, bi imeli danes boljše prevode, kakor jih imamo.

Na poznejše slovensko slovstvo in pisavo (jezik) Trubar direktnim potem ni več vplival, ker ga je popolnoma odrinil Dalmatin s celotnim [173a] sv. pismom. S tem je v literaturi izginilo narečje njegovega rojstnega kraja (Raščica pri Vel. Laščah) z nekaterimi jako starimi glasovnimi pojavi, s starimi oblikami in posameznimi besedami, ki so prava muzejska starina našega jezika. Narečje, ki ga je pisal Dalmatin, doma okoli Krškega, je dosti mlajšega razvoja in je izgubilo mnogo starih posebnosti. Zanimivo je, da se Dalmatin ni nič oziral na Trubarjevo narečje in je pisal vse po govoricu svojega kraja in je tudi popolnoma svobodno jemal slovenske izraze namesto Trubarjevih nemških ali narobe. Tako so na poznejše slovstvo vplivale le oblike, ki sta jih določila Dalmatin in njegov slovniški mentor Bohorič. [...]

2. Hren

Hren je priredil evangelije in liste (1612), kakor smo že omenili, po Dalmatinu. S tem sta prišla Dalmatin in Luter v našo cerkveno književnost in sta do danes tvorila podlago vsem nadaljnjim izdajam evangelijev in listov ter prevodom sv pisma. Nov prevod se ni izvršil, vsi prireditelji so negovali in izpopolnjevali le Dalmatinovo besedilo. Od jezikovno-formalne strani se niti ta poprava ni zvršila – razen mestoma pri dr. Kreku – in tako smo v rabi časov, načinov, neslovenske trpne oblike, v rabi deležnikov, členkov, besednega reda itd. še sedaj odvisni od Dal[173b]matina in od Lutrove nemščine, kar je za nekatere slovenske jezikovne pojave naravnost usodno, ker nemščina ni isto kar grščina, v kateri je sveto besedilo spisano. [...]

Dalmatinovo besedilo se je od Hrena do Japlja (1787) v vseh izdajah [...] ohranilo še skoro nedotaknjeno. Popravila so se le *nekatera* mesta (vsa še danes niso popravljena, kakor bomo videli), ki se ne ujemajo z vulgato, nekatere posamezne besede in nekateri izrazi, vse drugo (blizu 90 %) je, razen slovniških oblik, Dalmatinovo. [...] Vendar

se tudi Japelj ni več kot približno za 50% osvobodil Dalmatina. Vsi nadaljnji listi in evangeliji pa slone na Japljevi podlagi. Vse izdaje do Ravnikarjeve (1816) so skoro gol ponatisk Japljeve. Veliki Ravnikar, ki je popolnoma reformiral slovenski jezikovni slog, je tudi Japljevim evangelijem in listom dal slovensko lice. [...]

[174a] Hren je res veliko večino Dalmatinovega besedila z diplomatično natančnostjo prepisal (včasih celó tiskovne pomote⁸), vendar pa so se zgodile vmes tudi nekatere važne spremembe: 1. je spremenil nekaj mest, ki se niso ujemala z vulgato, 2. je nadomestil mnogo nemških besed s pristnimi slovenskimi in 3. je nekaj izrazov in konstrukcij popravil in vpeljal nekaj živih oblik in časih celó pravopis izboljšal, nekatera mesta je pa poslabšal.

Prvo je, da je popravil po vulgati nekatera mesta, ki se niso ujemala z njo. Ker je Dalmatin prevajal po Lutru in ta po grškem – Luter je prevajal precej vestno, le tu pa tam je kako mesto tolmačil subjektivno, po svojem protestantskem načelu –, je hotel imeti Hren natančno besedilo po vulgati. Popravil je precej mest, nekatera je pa pokvaril, ker je šel v svoji gorečnosti predaleč in [174b] je večkrat prevajal čisto po črki. Časih tudi vulgate ni razumel. Tu pa tam je celó slovenske besede »tvoril« po vulgati.⁹ Mnogo mest je pa tudi izpregledal, utrudil se je posebno proti koncu knjige [...]. Nekaj malega so pozneje popravili Schönleben, izdajatelj [Hipolit Novomeški] iz leta 1730., Paglovec, več mest je opazil Pohlín, precej tudi Japelj. Od Japlja dalje pa besedila niso več imeli na sumu, misleč, da je strogo vulgatsko, in so ga le malo kontrolirali. Tako je ostalo še do danes precej Lutrovih mest. [...]

[225a] *Druga* Hrenova zasluga je, da je odpravil iz Dalmatinovega besedila nemške tujke in jih nadomestil s slovenskimi in nekaterimi kajkavskimi izrazi. Ta reforma je prva in za dolgo časa edina svetla točka v zgodovini našega pismenega jezika. Hren je bil prvi, ki se je postavil na strogo slovensko stališče in je načelno zavračal vse, kar je v jeziku tujega. [...]

[225b] Protestantski pisatelji so bili glede tujk nekako na ljudskem stališču: tujke, ki jih je govorilo ljudstvo, so sprejeli tudi v knjigo, dasi so vedeli časih za dobre slovenske izraze. Trubar je večkrat naglašal, da rabi zaradi lažjega umevanja tujke, kakor gnada, leben, uržoh itd.

Isto nam kažejo tujke Dalmatinovih del in Megiserjevega slovarja. Hren pa je z občudovanja vredno doslednostjo zavrzel vse, kar se mu je *zdelo* tuje (seveda se to takrat še ni dalo tako natančno ločiti kakor danes), celo že davno udomačene izposojenke, od katerih so nekatere še danes v rabi, kakor n. pr. jesih, kreg, berič, ali splošno sprejete tujke, kakor harfa, kapitan itd. [...] Vsega skupaj je odpravil okrog 160–170 tujk, kar je za drobno knjižico jako veliko.¹⁰

Znamenito je, da je mnogo novih izrazov vzel od tam, kjer so bili javnosti že znani, t. j. iz Dalmatinove biblije. Več izrazov je *najbrže* našel v besedilu in v opombah »Biblie«, kjer je Dalmatin pojasnjeval tujke z domačimi besedami in narobe, domače besede s tujkami. *Natančno* pa se dá dokazati, da jih je vzel iz besednega »registra« na koncu »Biblie«, kjer je bilo za tujke mnogo pristnih slovenskih in kajkavskih besed. [...] [226a] Tako so nekatere kajkavske besede, ki niso bile namenjene Slovincem, ampak Hrvatom samim, postale po Hrenu last slovenskega naroda. [...]

[228a] *Tretja* Hrenova zasluga je, da je popravil nekatera mesta Dalmatinovega besedila v stvarnem oziru; spreminjal je večinoma le *posamezne* fraze, besede, konstrukcije, oblike itd. Nekatere poprave so prav spretne in bodo ostale lahko še dolgo v izdajah evangelijev in listov, vse pa niso bile enako srečne, nekatere stvari je celo pokvaril, večkrat zato, ker se je vedno bal, da bi se slovensko besedilo ne oddaljilo od vulgate. Vendar pa je morebiti ravno tej okolnosti pripisati dejstvo, da je popravil po latinščini, ki čase mnogo bolje loči kakor nemščina, več časovnih oblik, ki jih Dalmatin po nemščini ni zadel. Zanimivo je, da je Hren edini, ki je za Dalmatinom popravljjal rabo časov, izmed drugih se ni nihče brigal za to. Tako se sedanje izdaje v tem niso dvignile nad Dalmatinovo in Hrenov višino.

[228b] Zanimivo je zasledovati usodo Hrenovih poprav. Velika večina poprav se je ohranila do najnovejših izdaj, dasi je med njimi že veliko stvari zastarelih in jezikovno ali stvarno napačnih. Nekaj jih je prešlo pri odlomkih iz evangelijev in listov tudi v celotne izdaje sv. pisma in žive še danes v prevodu dr. Kreka in v izdajah britanske družbe. Nekaj malenkosti so opustili že Schönleben, Hipolit in Paglovec, nekoliko več Pohlin in Japelj. Japelj pa mu je zavrzel tudi precej dobrih stvari, in sicer ne le njemu, ampak vsem njegovim nasledni-

kom, predvsem Pohlinu, ki ga je kot ubogega meniha on – prosvetljeni janzenist – zelo preziral. Japelj je namreč pri odlomkih evangelijev in listov premalo pazil, kaj so že njegovi predniki pri Dalmatinu popravili in v resnici zboljšali, in ni upošteval njihovih poprav, temveč se je nanovo obrnil na Dalmatina in iz njega prepisal stvarne in jezikovne napake, ki so jih Hren in nasledniki že odpravili. Tako je marsikaj dobrega zavrzel in povzročil, da so se Dalmatinove napake obnovile in se do danes ohranile.

[229b] V jezikoslovnem oziru je treba še pripomniti, da je pravopis pri Hrenu vseskozi Dalmatinov in Bohoričev, dodal je le mnogo naglasnih znamenj na poudarjenih zlogih. Oblikoslovje je posnel povečini natančno po Dalmatinu, zato njegov jezik ni [230a] več merilo za *živo* govorico, kakor je Dalmatinov, Trubarjev in Kreljev. Pisal je celo oblike, katerih že ni znal več izgovarjati. Hren piše že *pravi literarni jezik*, v katerem precej oblik živi samo še v knjigi, v narečjih pa so že izginile in so se pojavile mlajše. *Živih* oblik, t. j. takih, ki so že mlajše od Dalmatinovih, je sprejel le malo in še to navadno le tam, kjer je dodal kaj [230b] novega besedila, ki ga ni bilo v Dalmatinu.¹¹ Glede avtorstva Hrenove knjige je dokazal V. Steska,¹² da je prvotno besedilo sestavil [jezuit] *Čandek* (njegovo delo je bilo najbrže to, da je odlomke prepisal iz Dalmatina in jih po vulgati priredil). Čandkov rokopis je Hren skupno z jezuitom Malijem jezikovno popravil in nemške tujke odpravil.

[279a] 3. Od Schönlebna do Japlja (1672–1787)

V tej dobi niso imeli »Evangeliji in listi« nobenega tako odličnega prireditelja, kakor je bil Hren. [...] Napredka ni veliko, ker je vsak prireditelj smatral izdajo »Evangelijev in listov za lahko delo. Kdor se je lotil nove izdaje, je segel po svojem predniku (Paglovec in Pohlin sta imela celo več prejšnjih izdaj pred seboj) in ga je prepisoval. Časih je pogledal kdo tudi latinsko besedilo, a toliko truda si ni nihče vzel, da bi bil vse besedilo po vulgati pregledal. Vsak se je glede besedila in tudi glede pravopisa kar najtesneje oklepал tradicionalnega prevoda in je le s težavo spremenil kako posamezno besedo, konstrukcijo,

obliko ali čas. Nekateri so bili tako zaverovani v svoje prednike, da so prepisovali celo tiskovne napake. Večkrat je prednik kaj besedila pomotoma izpustil ali pokvaril in zgodilo se je, da so take stvari trije ali štirje prireditelji za njim prepisali. Pripetilo se je celo, da prireditelj po[279b]tvorjenega besedila ni razumel, a mu ni prišlo na misel, da bi šel mesto v vulgato gledat, temveč ga je sam po svoji glavi popravil.¹³ [...] Do leta 1741. se je vsak izdajatelj tudi v pravopisu in slovniških oblikah skoro popolnoma ravnal po svojem predniku in ga, prepisujočega stare Dalmatinove in Bohoričeve oblike, ni motila ne živa beseda njegovega narečja, ne zgled drugih tedanjih pisateljev, ki so že precej odstopali od nekdanjega pravopisa. *Za tedanjo slovensko pisavo pa je bila ta konservativnost »Evangelijev in listov« velikega pomena.* Ravno v tem času je živa izreka najbolj silila v knjigo in po brezbriznosti piscev se je jel pozabljeni stari pravopis in tako so bili »Evangeliji« – poleg starega Dalmatina, ki so ga še vedno brali, Janez Svetokriški in Basar ga večkrat uporabljata – edina tedanja knjiga, ki je še hranila staro Bohoričevo pisavo, in iz te knjige so se kolikor toliko učili sodobni pisatelji-duhovniki [...]. Tako so bile *naše izdaje* ravno v najnevarnejšem času najmočnejša *vez one kontinuitete, ki daje našemu slovstvu sijaj 367letne nepretrgane pravopisne tradicije.* Prvi, ki je skušal v njih pretrgati vso pismeno tradicijo in uvesti vanje svojo živo (ljubljsko) govorico, je bil Pohlin, a nevarnost za pisavo je bila tedaj že pri kraju, ker je kmalu za tem nastopil Japelj, ki se je zopet tesno oklenil Dalmatina, kar mu je štela v veliko zaslugo ne le romantika (Kopitar), ampak tudi moderno slovensko jezikoslovje (Škrabec).

OPOMBE

- 1 Krelj je prevajal evangelije iz grškega, kakor morem soditi; poleg Trubarja je uporabljal Lutra in neki hrvaški glagolski prevod.
- 2 Oblak: Protestantske postile v slovenskem prevodu, Ltp. M. Sl. [Letopis Matice Slovenske], 1894, 202 sl.; dokaz na str. 211–213.
- 3 L. c., str. 213.
- 4 Dom in Svet, 1914, str. 297: O Trubarjevem prevodu evangelijev.
- 5 »... die gantze heilige Göttliche Biblische Schrift ... so wol aus den Brunnquellen der *Originalsprachen* ... vnd andern *Interpretibus* (Šmid govori tu o vulgati): als aus mehr gedachter, des Luthers gründlichen, eigentlichen, vnd allenthalben berühmten verteutschung, in vsner sprach ... beschriben vnd *transferirt* habe.«
- 6 P. Walter Šmid O. S. B.: Über Entstehung und Herausgabe der Bibel Dalmatins, Mitteilungen des Musealvereins für Krain, 1904, 92.
- 7 En zgled, kaj več v nadaljnji razpravi! Luk.1, 40: et salutavit Elisabeth je prevel Trubar tako: »inu prau i hti Elizabeti, *Pomagai Bug* (*Pomagaj Bog* je bil tedanji slovenski pozdrav, prim. iz predgovora Trubarjevega novega zakona: Všem Slouenom, pomagai Bug).
- 8 N. pr. Dalm. N. Test. 37: Isvelizhane fo te ozhy, katera (!) vidio. Hren, 117: Isvelizhane fo te ozhi, katéra (!) vidio (to je prepisal tudi Schönl., popravilo se je šele 1730!).
- 9 N. pr. Gal. 3, 19: *lex ordinata* per angelos je Dalmatin lepo prevel: Poštava je poštaulena od Angelou, Hren (116) pa: je od Angelou *porédna* fturjena (!). Schönl. pa besedila ni razumel in je postavil vmes vejico: *porédna, turjena*, kar so njegovi nasledniki še manj razumeli; zato je izd. [izdajatelj, Hipolit Novomeški] 1730 spremenil tako: Iporédam dana (!), to je prepisal Paglovec (1741 in 1764), Pohlin 1772 in 1777 pa je naredil: sapored dana. To kodrčijo je popravil šele Japelj: je bila fkusi Angele *isrozbená*, kar imata še danes ljub. in lavant. izdaja (1912). [...]
- 10 Obdržal je le malo tujk, n. pr. Joger (dasi je rabil Dalm. besedo *Mlaj bi*, kar je dokaz, da beseda ni bila narodna, temveč skovanka), offer, far, Exempel 82, figura, lotrya, shlaflrnicá 58 itd.
- 11 Mlajše oblike so jako redke; nekaj takih je: tožilnik pri a-jevskih samostalnikih na -a: pujte *sahvala* Gospodu 27 [...]. Ali so *žive* oblike ljubljanske ali višnjegorske (Čandkov rojstni kraj), ne vemo; tožilnik na -a se govori v Ljubljani in v Višnji gori.
- 12 Izvestja, l. c. [Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1902, 5].
- 13 Hrenovo tiskovo pomoto: taku bi jeft bil en buzhez hronèz, ali en sgonezh sponèz (33, pustna ned., za Dalm.: »sgonez«) so prepisali Schönleben 69; 1730, 68; Paglovec 1741, 70; l. 1764. je pa *besedo Paglovec izpustil, ker je ni razumel*: taku bi jeft bil en sbudeozh bronez ali *en sgonezh* (!) 50; popravil jo je šele Pohlin 1772, 50. – Hrenovo: inu de bi jeft *vmèl* prerokovati (ista stran; po Dalm., Luter ima: wenn ich weissagen *könnte*) je potvoril Schönl.: *imèl* prerokovati 69, kar so prepisali vsi do Japlja (Pohlin: imov), šele ta je popravil: bi jeft prerokovati *snal* 1787, 51. [...]

POJASNILA OB BREZNIKOVİ RAZPRAVI

Anton Breznik (1981–1944) je leta 1906 diplomiral na bogoslovju v Ljubljani in leta 1910 na slavistiki v Gradcu, doktoriral pa je že istega leta. Raziskoval je predvsem slovenski knjižni jezik in v tem okviru slovnico, pravopis, slovarje, izposojene besede in tujke. Utemeljil je novejšo slovensko stilistiko. Razvil se je v vodilnega preučevalca knjižnega jezika v prvi polovici 20. stoletja; bil je član takratnega osrednjega slovenskega Znanstvenega društva (od 1921) in nato dopisni član Akademije znanosti in umetnosti (od 1940).

Razpravo o slovenskih lekcionarjih, tj. o izborih iz evangelijev in apostolskih pism za branje po cerkvah ob nedeljah in praznikih, je objavil v reviji *Dom in svet* leta 1917 (letnik 30, str. 170–174, 225–230, 279–284, 333–337). Napisal jo je predvsem kot raziskavo razvoja knjižnega jezika, hkrati pa se je lotil tudi vprašanja, koliko se besedila lekcionarjev ujemajo z *Vulgato* (Hieronimov prevod *Biblije* v latinščino, konec 4. stoletja), ki je takrat še bila, tudi namesto grških novozaveznih izvirnikov, uradno biblijsko besedilo v Katoliški cerkvi. Obravnaval je najstarejše slovenske lekcionarje, ki so jih objavili ljubljanski škof Tomaž Hren (*Evangelia inu listovi*, 1612; v kolofonu: 1613), Janez Ludvik Schönleben (1672), Hipolit Novomeški (1730; Breznik tega lekcionarja ne pripiše Hipolitu, gl. 282b–283a; njegove izdaje iz 1715 pa ni mogel dobiti v roke), Franc Mihael Paglovec (1741, 1764), Marko Pohlin (1772, 1777) in Jurij Japelj (1787), in nato novejše lekcionarje do svojega časa. Veliko raziskovanja in opisovanja je posvetil Hrenovi objavi; ta je bila namreč odločilna za izoblikovanje tradicije, ki izvira iz Dalmatinovega prevoda. (Prim. Marjan Smolik, *Začetki slovenskega lekcionarja v delih naših protestantov, v: Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije*, Ljubljana 1986, 167–174.)

V izbiranju odlomkov iz razprave sem namenil največ pozornosti Breznikovemu odkrivanju knjižnojezikovne tradicije, se pravi, kako so Hren in njegovi nasledniki prevzeli in – le nekoliko – priredili Dalmatinov prevod *Biblije*. Pri navajanju podlag za Trubarjev in Dalmatinov prevod novozaveznih besedil moramo upoštevati novejšo ugotovitve Kozme Ahačiča (*Slavistična revija* 2007, št. 3, 505–529), torej med drugim, da je Trubar uporabljal predvsem prevod Erazma Rotterdamskega v latinščino in si dovolil razločke od Luthrovega previda celo na veroizpovedno pomembnih mestih. Zaradi omejenega prostora sem moral izpustiti skoraj vse Breznikovo zelo podrobno in natančno navajanje zgledov (izpuščeno označujejo tri pike med oglasima oklepajema). Opombe so zbrane na koncu in oštevilčene na novo. Ohranjene so pisne in pravopisne značilnosti izvirnika. Med oglasima oklepajema so številke začetkov strani in oznake stolpcev objave.

Dušan Voglar